

УДК 378.016:784

<https://doi.org/10.37041/2410-4434-2019-14-7>

ХУДОЖНЬО-ВИКОНАВСЬКА САМОЕФЕКТИВНІСТЬ ЯК ПРОФЕСІЙНА ЯКІСТЬ УЧИТЕЛЯ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА

Ван Ся,

*аспірантка факультету мистецтв
імені Анатолія Авдієвського*

Національного педагогічного університету

імені М. П. Драгоманова, м. Київ

e-mail 184811267@qq.com

Анотація. У статті розкрито суть, зміст і структуру художньо-виконавської самоефективності учителя музичного мистецтва». Проаналізовано функції означеного феномену в професійній музично-педагогічній діяльності. Висвітлено сутнісні можливості художньо-виконавської самоефективності у стимулюванні творчого процесу інтерпретації музичних творів. Автор розглядає самоефективність учителя у зв'язку із його здатністю до оптимального управління розвитком музичного сприймання школярів та залучення їх до музичної діяльності. Відслідковується вплив самоефективності вчителя на результативність музично-педагогічного процесу.

Ключові слова: художньо-виконавська самоефективність, учитель музичного мистецтва, професійна діяльність, мистецтво, інтерпретація.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми художньо-виконавської самоефективності майбутніх учителів музичного мистецтва визначається потребами суспільства в розвитку мистецтва та реалізації його

виховного потенціалу. Важливу роль у цих процесах відіграє вчитель музичного мистецтва, який має бути не тільки високоосвіченою, досвідченою в питаннях педагогіки людиною, а й фахівцем в галузі мистецтва, здатним залучити учнівську молодь до високих художніх цінностей.

У музично-виховному процесі постає учителя, спроможного не тільки словесно, а й засобами власного виконання захопити школярів музикою, її кращими зразками, має вирішальне значення. У зв'язку з цим постає проблема підготовки висококваліфікованих учителів, зорієнтованих на досягнення високих результатів у музично-педагогічній діяльності на ґрунті актуалізації власних внутрішніх резервів, можливостей оптимального вибору виховних дій, стратегії поведінки, що визначається самоефективністю особи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми, виокремлення невирішених її частин. Проблема формування самоефективності стала предметом дослідження вчених у різних сферах наукової діяльності, що дає підстави вважати її суттєвою та актуальною. Науковці зосереджують увагу на педагогічному потенціалі самоефективності особистості (П. Корнієнко, В. Солнцева, Т. Хорошко та ін.); психологічних засадах становлення самоефективності (Н. Назаренко, Н. Трофімова та ін.); ролі самоефективності особистості у галузі управлінської діяльності (Г. Косих, І. Лотова та ін.). У працях багатьох авторів (О. Головіна, Д. Майерс, А. Маслоу) підкреслюється, що самоефективність, її усвідомлення набувається людиною протягом життя, впливаючи на корекцію поведінки професійної діяльності, адаптацію її згідно вимог суспільства, що розвивається.

Альберт Бандура, фундатор теорії соціального навчання, зазначав, що самоефективність дозволяє особистості досягати продуктивної діяльності, якщо вона здатна до протистояння непередбачуваним складним обставинам [7,

с.198]. Д. Майєрс підкреслює, що самоєфективність – це особливий конструкт, на базі якого індивід досягає суттєвих результатів діяльності, спрямовує свою поведінку [4, с. 123–125]. О. Головіна наголошує, що митці, які досягли значних успіхів у художній творчості, мають почуття власної ефективності і переконаність у неабияких своїх можливостях. Саме безмежна віра в себе допомогла митцям вистояти перед критикою, подолати невизнання їхньої творчості [2, с. 71]. Є. Могильовкін, досліджуючи психологічні виміри кар’єрного зростання, зауважує, що самоєфективність лежить в основі цілеспрямованості особистості, її здатності оптимально виявляти себе у професійній діяльності. Крім того, самоєфективність виражає здатність до адекватного аналізу позитивних і негативних чинників власної діяльності [6, с. 351]. М. Гайдар трактує самоєфективність як комплекс уявлень індивіда про сформованість у себе професійної компетентності і самосвідомості, а також переконаності у можливостях застосування їх з метою досягнення запланованої мети [1, с. 142–143]. Автор вважає, що самоєфективність можна охарактеризувати, як інтегративне багатовимірне психологічне утворення, що має ситуаційно-специфічний характер. Т. Кремешна, досліджуючи проблему формування самоєфективності педагога, зазначає, що педагогічна самоєфективність є інтегративним утворенням, що виявляється у відчутті впевненості щодо власної компетентності у професійній діяльності, у здатності обирати засоби педагогічного впливу, що сприяють досягненню результативності навчально-виховного процесу [3, с. 28].

Останнім часом проблема самоєфективності привертає увагу медиків. Вчені приділяють увагу дослідженню впливу самоєфективності на збереження здоров’я. Водночас різноаспектні питання щодо самоєфективності музиканта-виконавця, а також функцій самоєфективності учителя в

музично-педагогічному процесі не знайшли достатнього висвітлення у науковій літературі.

Мета статті – визначити сутність, зміст, структуру художньо-виконавської самоефективності учителя музичного мистецтва, з'ясувати її функції в педагогічній діяльності.

Виклад основного матеріалу. Сучасний учитель музичного мистецтва – це кваліфікований фахівець у галузі педагогіки і мистецтва, здатний відповідально ставитися до музичного розвитку учнівської молоді та систематичного удосконалення власної майстерності. Впевненість у власній спроможності захопити дітей мистецтвом, вміння ефективно використати для цього власні музично-виконавські ресурси, ефективність у застосування методів і прийомів художньої взаємодії з учнями – характерні особливості його професійної діяльності. Віддзеркаленням означених якостей визначаємо самоефективність учителя музичного мистецтва.

Психологічні характеристики самоефективності як особистісної якості сягають понять усвідомлення власних здібностей людини, спроможності проектувати власну поведінку, в цілому – здатність свідомо змінювати себе, відповідно до власних уявлень щодо досягнення досконалих результатів своєї діяльності.

Теоретичні засади теорії самоефективності особистості ґрунтуються на розгляді самоефективності як уміння особи створювати модель поведінки, що забезпечує продуктивне виконання завдання чи розв'язання певної ситуації. Самоефективність учителя виявляється у професійній педагогічній діяльності, в організації освітнього і виховного процесів, у спілкуванні з учнями. Отже, самоефективність – це особистісне динамічне утворення, що передбачає наявність оптимістичного уявлення щодо власної успішності, переконаність у ефективності власної діяльності

Самоефективність учителя музичного мистецтва визначається педагогічною та музично-фаховою компетентностями, остання з яких містить художньо-

виконавські чинники впливу на музичну свідомість учнів, їх творчий розвиток. У контексті дослідження **художньо-виконавську самоефективність учителя музичного мистецтва** розуміємо як суттєвий фактор досягнення ним результативності професійної діяльності, динамічне утворення, що виражає впевненість у власних виконавських можливостях і сприяє здатності до створення виразної інтерпретації музичного твору, спроможності донести до учнів музичний твір у всій повноті його художніх переваг, захопити їх власним виконанням.

Структура художньо-виконавської самоефективності учителя музичного мистецтва поєднує такі компоненти: мотиваційно-когнітивний, комунікативно-регулятивний, емоційно-вольовий, контрольню-оцінювальний, творчо-активізуючий.

Мотиваційно-когнітивний компонент виражає прагнення до вирішення проблем оптимальним способом, стремління досягти найвищого ступеню реалізації власних виконавських можливостей, досягти успішності у виконавській діяльності. Це прагнення опосередковується раціональним усвідомленням корисності музично-виконавської діяльності, визнанням ролі власного «Я» у процесі виконавства, ефективності власних художньо-виконавських зусиль у музичному розвитку дітей. Когнітивний контекст означеного компонента художньо-виконавської самоефективності учителя музичного мистецтва передбачає розвиненість мислення, активність пам'яті, процесів пізнання, стимулюючи тим самим мотиваційні чинники досягнення успіху. Отже, мотиваційно-когнітивний компонент характеризує твердість намірів учителя щодо створення оптимальної виконавської інтерпретації музики, усвідомлене ставлення до художньо-виконавської ефективності як потужного засобу впливу на музично-естетичний розвиток учнів, переконаність у

наявності в себе потрібних для цього знань, умінь та навичок.

Емоційно-вольовий компонент є детермінантою здатності до позитивного сприйняття перебігу та результатів процесу інтерпретації музики, гедоністичного переживання виконуваного музичного твору, переконаності у власних можливостях реалізувати емоційно-виховний вплив художнього виконавства. Виконавське піднесення музики в дитячій аудиторії в учителя з високим рівнем самоефективності позбавлене негативних емоцій страху, невпевненості, незадоволення, сприймається як акт успішного художнього контакту з учнями. Вольові зусилля при цьому набувають позитивного емоційного спрямування, виражають стійку впевненість у можливостях художнього впливу на музичну свідомість учнів, у спроможності захопити їх музикою у власному виконанні. Емоційна віра у власні виконавські та музично-педагогічні можливості доповнює мотиваційно-когнітивні характеристики художньо-виконавської самоефективності вчителя музичного мистецтва.

Контрольно-оцінювальний компонент передбачає здатність учителя до оцінювання власних інтерпретаційно-художніх здібностей, а також вражень слухачів щодо художньо-виконавських умінь. Спроможність самооцінки досягнень у музичному виконавстві, зокрема, виступів перед юними слухачами, спрямовує музичне спілкування з учнями, допомагає знайти потрібну лінію педагогічної поведінки, виступає корелятом розвитку художньо-виконавської самоефективності. Художньо-виконавська самоефективність визначається здатністю оцінити результати власної музично-інтерпретаційної та педагогічної діяльності, не применшуючи при цьому свої досягнення. Оптимістична самооцінка мистецько-виконавської компетентності, педагогічної поведінки, творчих можливостей і досвіду взаємодії з учнівською молоддю надихає на продуктивну

діяльність, нові звершення. Позитивність думки, яку складає про себе учитель, та вміння побачити кращі свої риси «очима» інших стимулює почуття самоповаги, самоприйняття, усвідомлення цінності своєї діяльності, корисності, власної успішності. І навпаки, занижена самооцінка викликає невпевненість у своїх виконавських уміннях, у власних можливостях художнього впливу на учнів, що врешті-решт знижує рівень самоефективності, перешкоджає успішності музично-педагогічної діяльності вчителя.

Творчо-активізуючий компонент свідчить про здатність учителя до застосування нових, оригінальних підходів до виконання музичних творів, причому не тільки нових, маловідомих широкому загалу. Художньо-виконавська самоефективність у контексті творчо-активізуючого компонента виражає здатність до оригінального тлумачення музичних творів, що вже мають традиції виконавської інтерпретації. Готовність до впровадження інноваційних підходів у організацію слухання музики школярами, спроможність до створення творчої стратегії у художньо та педагогічно вивіреному піднесенню музики характеризує творчо-інтерпретаційну складову самоефективності. Віра у власні творчі можливості, переконаність у результативності власних творчих дій породжує творчу енергію, спрямовує її на досягнення високих цілей – зробити шедеври музичного мистецтва здобутком кожного школяра. Загалом творчо-активізуючий компонент художньо-виконавської самоефективності учителя музичного мистецтва виражає готовність до прийняття нестандартних рішень як у музично-виконавських, так і у педагогічних діях, що призводять до результативності художнього розвитку учнів.

Комунікативно-регулятивний компонент художньо-виконавської самоефективності вчителя музичного мистецтва зорієнтовано на створення та реалізацію виконавської інтерпретації музичного твору відповідно до

ситуації її сприймання іншими, зокрема, розрахованої на можливості сприймання учнів певного віку. Публічний виступ для самоефективного учителя-виконавця містить гедоністичну цінність. Взаємодія з учнями під час виконання музики (учитель виконує, діти слухають) несе йому позитивний заряд емоційності, сприяє досягненню естетичного задоволення, отриманню яскравих мистецьких вражень. Самоефективність учителя, що виступає перед учнівською аудиторією, виявляється також у вмінні спрямувати реакцію дітей на музику, в разі потреби відповідно скоригувати власне виконання (звичайно в межах хорошого смаку).

Висновки з дослідження і перспективи подальших розвідок. Визначення суті та змісту художньо-виконавської самоефективності учителя музичного мистецтва є підґрунтям для розроблення принципових позицій та педагогічних умов її формування у студентів. Дослідження структури художньо-виконавської самоефективності на засадах цілісного охоплення провідних складових професійної діяльності педагога-музиканта (мотиваційних, раціонально-емоційних, оцінювальних, комунікативних та творчих) містить потенціал удосконалення практичної методики вокального навчання студентів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гайдар М. И. Развитие личностной самоэффективности студентов-психологов на этапе вузовского обучения: Дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Гайдар Марк Игоревич; [Место защиты: Кур. гос. ун-т]. Воронеж, 2008. 260 с.
2. Головина Е. В., Скотникова И. Г. Когнитивно-стилевая структура феномена уверенности. // *Психологический журнал*. Том 31. 2010. № 4. С. 69–82.

3. Кремешна Т. І. Формування педагогічної самоефективності майбутніх учителів музики: Дис. ...канд. пед. наук : 13.00.04 / Т. І. Кремешна. Одеса, 2008. 250 с.
4. Майерс Д. Социальная психология: интенсив. курс. 3-е междунар. изд. Санкт-Петербург: Прайм-Еврознак: Нева; Москва : ОЛМа-Пресс, 2000. 510 с.
5. Маслоу А. Теория метамотивации: биологические корни ценностей жизни. Москва : Смысл, 1999. 136 с.
6. Могилевкин Е. А. Карьерный рост: диагностика, технологии, тренинг. Монография. Санкт-Петербург: Речь, 2007. 336 с.
7. Bandura A. Self-efficacy: Toward to unifying theory of behavioral change // *Psychological review*, 1977a. Vol.84. № 2. P. 191–205.

REFERENCES

1. Haidar M. Y. Razvytye lychnostnoi samoëffektyvnosti studentov-psykholohov na etape vuzovskoho obucheniya: Dys. ... kand. psykhol. nauk : 19.00.07 / Haidar Mark Yhorevych; [Mesto zashchyty: Kur. hos. un-t]. Voronezh, 2008. 260 s.
2. Holovyna E. V., Skotnykova Y. H. Kohnytyvno-stylevaia struktura fenomena uverennosti. // *Psykholohycheskyi zhurnal*. Tom 31. 2010. № 4. S. 69–82.
3. Kremeshna T. I. Formuvannia pedahohichnoi samoefektyvnosti maibutnikh uchyteliv muzyky: Dys. ...kand. ped. nauk : 13.00.04 / T. I. Kremeshna. Odesa, 2008. 250 s.
4. Maiers D. Sotsyalnaia psykholohyia: yntensyv. kurs. 3-e mezhdunar. yzd. Sankt-Peterburh: Praim-Evroznak: Neva; Moskva : OLMa-Press, 2000. 510 s.
5. Maslou A. Teoryia metamotyvaty: byolohycheskye korny tsennostei zhyzny. Moskva : Smysl, 1999. 136 s.
6. Mohylevkyn E. A. Karenyı rost: dyahnostyka, tekhnolohyy, trenynh. Sankt-Peterburh: Rech, 2007. 336 s.

7. Bandura A. Self-efficacy: Toward to unifying theory of behavioral change // Psychological review, 1977a. Vol.84. № 2. P. 191–205.

WANG XIA. ARTISTIC AND PERFORMING SELF-EFFICACY AS A PROFESSIONAL QUALITY OF A MUSIC ART TEACHER

***Abstract.** The article defines the essence, content and structure of the category "artistic and performing self-efficacy of the teacher of musical art" highlights the functions of this phenomenon in professional music-pedagogical activity. The structure of artistic and performing self-efficacy of a teacher of music art is outlined in the article. Essential possibilities of artistic and performing self-efficacy in stimulating the creative process of interpretation of musical works are discussed, the connection of teacher's self-efficacy with the ability to optimally manage the development of musical perception of pupils and their involvement in musical activity is clarified. It is proved that teacher's self-efficacy is manifested in professional pedagogical activity, in organization of educational process, in communication with students. The article defines artistic and performing self-efficacy of the teacher of musical art as a personal dynamic formation, which provides confidence in one's own performing abilities, promotes the development of music interpretation and artistic expressive performance of musical works in front of a student audience. The influence of teacher's self-efficacy on the effectiveness of the music-pedagogical process is monitored. It is proved that pedagogical importance of artistic and performing self-efficacy of the teacher of musical art in its considerable potential for improvement of practical methods of vocal training of students.*

***Keywords:** artistic and performing self-efficacy, teacher of musical art, professional activity, art, interpretation.*

ВАН СЯ. ХУДОЖЕСТВЕННО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКАЯ САМОЭФФЕКТИВНОСТЬ КАК ПРОФЕССИОНАЛЬНОЕ КАЧЕСТВО УЧИТЕЛЯ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА

Аннотация. В статье определяется сущность, содержание и структура категории «художественно-исполнительская самоэффективность учителя музыкального искусства», освещаются функции указанного феномена в профессиональной музыкально-педагогической деятельности. Обсуждаются сущностные возможности художественно-исполнительской самоэффективности в стимулировании творческого процесса интерпретации музыкальных произведений, выясняется связь самоэффективности учителя со способностью оптимального управления развитием музыкального восприятия школьников и привлечения их к музыкальной деятельности. Отслеживается влияние самоэффективности учителя на результативность музыкально-педагогического процесса.

Ключевые слова: художественно-исполнительская самоэффективность, учитель музыкального искусства, профессиональная деятельность, искусство, интерпретация.